Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

ЂУЛИЋИ И ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригинално издање дела налази се на веб сајту www.ask.rs.

2004.

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

ЂУЛИЋИ И ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

Садржај

ЂУЛИЋИ....2
РАЗГОВОР СА СРЦЕМ....3
I....6
II....7
III....10
IV....11
V....13
VI....14
VII....16
VIII....17
IX....19
X....20
XI....21
XII....23
XIII....24
XIV....25
XV....26
XVI....27
XVII....28
XVIII....30
XIX....32
XX....34
XXI....35

XXII....36
XXIII....38
XXIV....40
XXV....42
XXVI....43
XXVII....44
XXVIII....45
XXIX....47
XXX....48
XXXI....49
XXXII....50
XXXIII....51
XXXIV....52
XXXV....53
XXXVI....54
XXXVII....56
XXXVIII....57
XXXIX....58
XL....59
XLI....60
XLII....61
XLIII....62
XLIV....64
XLV....66
XLVI....67
XLVII....68
XLVIII....69
XLIX....70
L....71
LI....73
LII....74
LIII....75
LIV....76
LV....77
LVI....78
LVII....80
LVIII....82
LIX....83

LX....84
LXI....85
LXII....86
LXIII....87
LXIV....89
LXV....91
LXVI....92
LXVII....93
LXVIII....94
LXIX....95
LXX....98
LXXI....100
LXXII....101
LXXIII....102
ЂУЛИЂИ УВЕОЦИ....103
I....104
II....107
III....110
IV....111
V....113
VI....114
VII....115
VIII....116
IX....117
X....119
XI....121
XII....122
XIII....123
XIV....124
XV....126
XVI....127
XVII....129
XVIII....131
XIX....133
XX....134
XXI....137
XXII....139
XXIII....141

XXIV.....142
XXV.....144
XXVI.....145
XXVII.....146
XXVIII.....149
XXIX.....150
XXX.....151
XXXI.....152
XXXII.....153
XXXIII.....154
XXXIV.....156
XXXV.....157
XXXVI.....158
XXXVII.....159
XXXVIII.....160
XXXIX.....162
XL.....163
XLI.....164
LXII.....166
XLIII.....167
XLIV.....168
XLV.....169
XLVI.....170
XLVII.....171
XLVIII.....172
XLIX.....173
L.....175
LI.....177
LII.....178
LIII.....180
LIV.....181
LV.....182
LVI.....184
LVII.....185
LVIII.....186
LIX.....187
LX.....189
LXI.....191

LXII..... 192
LXIII..... 194
LXIV..... 196
LXV..... 197
LXVI..... 198
LXVII..... 200
LXVIII..... 202
LXIX..... 203

ЂУЛИЋИ И ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

ЂУЛИЋИ

РАЗГОВОР СА СРЦЕМ

Какви тебе, срце,

Тајни јади ломе,

Те ме често молиш:

Поклони ме коме!

Та у мојим грудма

Пакост те не слама,

У вину те купам,

Лежиш на песмама.

На то мени срце:

Добро ј' мени туди,

Ал' би време било

Да променим груди.

Здружиће се срећа

да ме тамо прати,

Одакле ћу теби

Нову срећу слати.

Та знаш ли кад грли

Свако злато своје,

Знаш како те боли

Самовање твоје!

Тако моје срце

Често ми се моли,

А ја ћу му рећи:

Утоли, утоли!

Знаш ли где на свету

Анђелску прилику,

Анђела по души,

Анђела по лику.

Пуне очи жара;

Пуна уста сласти,

Мирисава недра

Пуна бујне страсти;

Мило чедо, коме

У погледу пише,

Да ни само не зна

За чиме уздише;

Што би знало чарне

Не склапати очи

Грлећи, љубећи

Три божије ноћи.

А четврте кад би

Легло да почива,

Молило би Бога

Да о мени снива;

Што би осећало

Да га љубим јако,

А љубит' ме знало

Бар уполак тако;

Што би у радости

Са мном сузе лило, —

Хеј, које би моје

Само моје било.

Тако ја мом срцу

Зборим више пути.

А оно задршће,

Снужди се — па ћути.

I

Ао, небо, плаво небо,

Тајовита красото, —

Са висине звезда сине,

Ао рајска милото!

Ноћца бајна, нема тајна,

Само звезда шапће сјај.

Срце чује слатке струје

Тијомирни уздисај.

По уздаси плове гласи

— Васелену обли пој —

Све уздише... више... више...

о љубави вечитој.

Па набуја, кâ олуја,

— Ао јада големог!

Ал' ме текне кад одјекне

Од празнине срца мог.

II

Мрачни, кратки дани,

Суморно јесење,

На небу облаци —

На срцу камење.

Сестра моја болна,

Оца, мајке нема, —

Ја је љубим, грлим

Рукама обема, —

Грлим, љубим, тешим —

Ал’ суморно вече

Кô да песму пева:

„Ој, пелен-пеленче!“

Ој, не знам је тешит’,

Срце ми је стена;

Лепше ли је теши

Другарица њена.

То румено чедо,

Мелем наших рана,

То пролеће живо

Сред јесењих дана.

Ох, румено чедо,

Пролеће и цвеће,

Знаш ли ону песму:

„Ој, пелен-пеленче!“

Сестро моја, селе,

Тебе мелем вида,

Мене туга мори,

Срце ми се кида.

Реци твојој друзи —

Ох, не реци, ћути, —

Не знам ни сам шта је,

Што ми душу мути.

Ај, румено чедо,

Пролеће и цвеће,

Ја знам ону песму:

„Ој, пелен-пеленче!“

Сестро моја, селе,

Одлани ми тугу,

Ој, загрли, сестро,

Своју верну другу,

Па јој реци, реци...

Ој, не реци, ћути,

Боље је нек не зна, —

Нека ине слути.

Што да чује јаде,

Кад разумет' неће —

Тужна је то песма:

„Ој, пелен-пеленче!“

III

Мој је живот тужан пустолина грдна,

Моје ломне груди порушена црква,

Увенуло цвеће по гробу се њија —

Кâ да га је љута отровала змија;

Побегле су тице од сува растиња...

Само још у цркви мали жижак тиња.

Куд ћеш, момо, куд ћеш у пустињу ову?

Тице, цвеће, сунце другамо те зову;

Куд ћеш овом гробљу сахрањена нада,

Ту је хладно, грозно, куд ћеш тако млада!

Куд ћеш овој цркви, стубови су пали —

Веру су и љубав собом Затрпали.

Ал' већ кад си дошла у ову самоћу,

Видиш ону хладну од мрамора плочу,

Ту урежи твоје непознато име,

Па док жижак гори — нек гори пред њиме;

А ти беж', ил' лети, ако имаш крила,

Заборави да си икад овде била.

IV

И ти си храбра била

— Ох довео те Бог —

Записала си име

Сред кама студеног.

Записала си име

Злаћаном руком ту,

И скинула си тиме

Ту страшну уклетву.

И подигла си цркву

Кô тврди неки град,

Оживела си веру,

Пробудила си над.

Распламтела си љубав,

И разлила си сјај

Задахнула си цвеће,

Повратила си мај.

Отворила си чесме

Кроз горе убаве,

Оснажила си песме

Да славу прославе.

Дочарали си птице

Да лете по цвећу,

Славујии да се с мојом

Песмом надмећу.

V

О j девојко, жељо жива,

Што си тако жалостива?

„Ја сам снила мало прије

Да у теби срца није!“

Кад си снила, зоро бела,

Тад си га однела.

VI

Мислећ’ на те — у том вају,

Мислећ— на те — у том сјају —

Кад се моја душа пита,

Је л’ на земљи, ил’ у рају;

Мислећ’ на те, кад ми душа

Грли, љуби света оба, —

Мила ружо, душе душо,

Шта ти мислиш у то доба?

Мислећ’ нате, мислећ’ на те,

Трепавица кад ми клоне,

Па у ноћи, у самоћи,

У том санку ружичноме,

Кад се мајка моја спусти —

У том санку пуном миља,

Те над нама руке дигне,

Заједно нас благосиља —

Од суза се море диже,

Ми пловимо по таласу —

Мила ружо, душе душо,

Шта ти мислиш у том часу?

Мислећ' на те, мислећ' на те,

Кад самоћа срце стрељa,

А из срца разбију се

Пуна јата разних жеља,

А златне су — ти их златиш,

Теби лете — ти их вратиш,

Дивље ти се птице чине,

Не познајеш јаде њине,

Склапаш од њих очи своје

— Моје среће до два врутка —

Мила ружо, душе душо,

Шта ти желиш тог тренутка?

VII

Месечина, — ал’ месеца нема;

Моја мила зелен венац снила,

Пак се мало у сну насмијала, —

Од тога се поноћ засијала.

VIII

Пола срце, пола камен —

То сам био ја;

Пола студен, пола пламен

Крвца моја сва.

Ти си камен научила

Љубит', горети,

А срцу ми даде крила,

Срце одлети.

Одлетело небу, рају,

Богу, светлости,

Вечној зори, вечном мају,

Вечној радости.

Да избере двома нама

Кутак убави,

Мирно место међ звездама

Нашој љубави.

Још се моли Богу тамо,

Благ да опрости,

Што ћу љубит' тебе само

Целе вечности.

IX

Рузмарине, не мириши туди,

Да се моје злато не пробуди,

Само цвати на дикини врати, —

Дођу л’ свати, ти ћеш мирисати.

X

Девојчице, немилице мала,

Што си моје срце оковала?

Није оно сиротанче криво,

Што сам тебе на мом крилу снивô,

Жељан био, па те загрлио,

Прехитрио — па те пољубио.

XI

„Ај, пусти ме да одлетим —

Мио ми је лет. —

Да обиђем, да посетим

Твој румени цвет.

Да ја видим око цвета

Како трепће мај.“

Тако ми је прошаптао

Један уздисај.

Иди, иди, ја му рекох

Слободна је ноћ,

Та задржат’ не могу те,

Слаба ми је моћ.

Само сакри јаду трага,

Та сакри нам вај,

Немој да те позна драга

Да си уздисај.

„Не брини се, неће знати

Да сам мученик,

Кад обучем свилно руво,

Приденем му слик,

Створићу се малом песмом,

Ево вако, глај...

Сад сам песма... ко би рекô

Да сам уздисај!“

XII

О, погледај звезде јасне,

О, погледај ноћи тије,

О, наслони милу главу

Ту где срце моје бије.

Па што си ми тако сетна,

Па што си ми тако бледа?

О, кажи ми, шта ти срце —

Моје срце приповеда.

Каже ли ти миле снове

Бујну тугу, слатке ваје,

Пева ли ти златне наде

И румене уздисаје?

Видиш, видим, све већ знадеш,

Издају те сјајне очи,

Издаје те ова румен,

Ова суза то сведочи.

XIII

Дико моја,

Где си поникнула —

Међу смиљем

Или међ босиљем.

Уз љубицу, или уз ружицу,

Међу крином,

Ил’ међ рузмарином?

XIV

Љубим ли те... ил’ ме санак вара,

Што те удиљ уза ме дочара;

Љубим ли те... ил’ ме душа вара,

Што се удиљ с тобом разговара;

Љубим ли те... ил’ ме безум гања,

Немам вида, немам осећања;

Љубим ли те... ил’ љубави није —

Што се грли, то су саме змије;

Љубим ли те... или ме и нема,

Или тебе, — нас ни једно нема;

Љубим ли те... или нема света,

Нема сунца, ни росе, ни цвета,

Већ све тмина, што је пакô меси,

А по тмини витлају се беси,

А међ њима прабесина спава —

Моју љубав у сну измишљава.

XV

Теби, цвете, теби певам, —

Та ја досад нисам певô.

Ти си мене распевала,

Што је твоје, теби ево.

И досад сам волô сунце,

Што ме истом сад огрева;

Волело ми срце славља,

Кога сад тек разумева.

Волео сам Српство мило,

Већма него сама себе,

Ал’ сад ми је стомилије,

Јер у њима нађох тебе.

Све, штогод сам досад волô,

Тим сам само тебе сневô.

Теби, цвете, теби певам, —

Та ја досад нисам певô.

XVI

О, месече, много ми је криво,

драгу си ми у чело целивô,

Ти у чело, а сунце у лице,

Рујна зора обе јагодице,

Па то већем и комшије знаду, —

Пољупци се сакрити не даду.

XVII

Кажи ми, кажи,

Како да те зовем,

Кажи ми какво

Име да ти дам, —

Хоћу ли рећи:

Дико, или снаго,

Или ћу: лане,

Или: моје благо,

Хоћу ли: душо,

Или: моје драго —

Кажи ми какво

Име да ти дам

Све су то мила

Имена и лепа,

Којима Србин

Своме злату тепа.

Ал’ ја бих провео

Читав један век

Тражећи лепше,

Милије и слађе —

Дичније име,

Што још не чу свет,

Да њим назовем

Мој румени цвет.

XVIII

И молио сам очи

Да сузе не лију,

И молио сам прси

Да тако не бију.

И преклињô сам љубав

Та да ме не куша,

Ал’ љубав, очи, срце,

Нико не слуша

А један цветић, што га

Најлепши роди мај,

Чуо је што сам крио,

Најтајнијʼ уздисај.

Мирис се тога цвета

С уздахом замрси,

И цветак порумене,

Паде ми на прси.

Па сад ми цветак дражи

Од самих очију,

Па сад ми цветак ближи

Од самих прсију.

Па сад ме љубав гони

Да иштем опроштај, —

Гле, шта учини са мном

Малени цветак тај.

XIX

Ја ти морам и то рећи,

Нека и то знаш, —

Српкиња си, треба да ме

Српски погледаш.

Наш је живот бокор дрво

И славујев стан,

Под дрветом проведосмо

Многи красни дан.

Али дрво понајлепше

Често гризе црв, —

И ја често, врло често

Снивам бој и крв.

Уједаред, изненада

Може куцнут' час,

Јунацима на милину,

Врагу на ужас.

Викне л’ време да скидамо

Старе окове,

Неће требат’ нико да ме

Двапут позове.

Моја љубо, верна љубо,

Мила си ми ти, —

Ал’ се онда заборави

Љубит’, грлити.

Кад јунаци за слободу

Чуда почине,

Није штета ни за кога

Ако погине.

А за мене понајмања

Српски умрети, —

Та ти ћеш ми сина дати,

Да ме освети.

XX

Јеси л’ ме жељна, драга? —

Ал’ видим ти по лицу,

Гле донô сам ти прву

Пролећну љубичицу.

Нежна је, скромна, мала,

Душа јој мирис лева,

А мирис радост буди,

А радост песму пева.

Прими и песму ову,

Приклони к њима лице, —

Та песма ова мала

Сестра је љубичице.

XXI

„Може л’ сунце сјати

И у црној ноћи?“

Одговор ће дати

Твоје црне очи.

XXII

Видиш, сад сам дошô к теби,

Да ми сине рујна зора,

Ал’ залуду, душа ј’ моја

Отрована од сумора.

Не дај мени своје руке,

Куд ћеш у мрак срцем голим,

Окрени се, стегни срце,

Заборав’ ме, ја те молим.

Виш, ја нисам никад плакô,

Ја сам гутô сузе своје, —

Горке сузе, бујна река,

Потопиће нас обоје.

Не дај мени своје руке, —

Малена си, невина си...

Мени дођу страшни часи,

Дан ми смркне, свет с’ угаси.

Па из пакла муне сумња,

А кад она на што сине —

Страхота је онда видет’

Љубав, веру и врлине.

У тој тмини, грозотини,

И тебе би боли стисли;

А ја можда, што још никад,

Изрекô бих црне мисли,

Изрекô бих, где се очај,

Где се живот смирит’ може —

А ти, душо, безазленко...

Ох, сачувај, благи Боже!

XXIII

Та не бој се, није тако,

Облачак је само био;

Сад погледај, куд год хоћеш,

Цео свет се разведрио.

Је л’ с осмеха твога лица,

Ил’ с ведрине душе моје, —

Нек је ведро свуд по свету,

Па ма откуд, свеједно је.

Није туга моја друга,

Сто ме јада не савлада,

Моја ј’ срећа шарна дуга,

Сваки тренут златна нада.

А ја друга блага немам,

Нит’ би друга блага требô;

Ти си злато моје наде,

Шарној дузи ти си небо.

Па још уз то српско срце,

Чим се злато моје кити,

Чврста вера, којом-но ће

Небо увек небо бити.

XXIV

Љуби мене, љубованко,

Нећеш се кајати,

Јер ће моја силна љубав

Вечно трајати.

Љубићу те, све овако

— Бог ми срца дао —

Као голуб, ил’ као соко,

Кад би љубит’ знао.

Певаћу ти нежне песме,

Да се топи цвет,

Ил’ ако ћеш песме тужне

Да задршће свет.

Певаћу ти о слободи

Српски и јуначки,

Певаћу ти збиљу, шалу —

Певаћу ти бачки.

Натсијаћу златном вољом

Оно сунце јарко;

Ако хоћеш, показ'ћу ти

Како ј' пио Марко.

А севне ли и замагли

И загрми бој,

Показ'ћу ти да сам и ту

Соко бранић твој.

Љуби мене љубованко,

Нек нам срећа сја,

Ако не знаш шта је љубав,

Учићу те ја.

XXV

Ој, ружице, цвете вити,

Ти се немој поносити!

Рузмарин је још'те мали,

Ал' се већем хвали:

Чим га који цветак види,

Таки се застиди.

XXVI

Да ти ниси српска мома,

Притегô бих друге жице,

Певао бих твоје очи,

Твоје груди, твоје лице.

Да ти ниси српска мома,

Ја бих теби хвале вио,

Ја бих тепô ситно, лепо,

Не би л’ ти се умилио.

Ал’ шта зборим, куд заиђох!

Да ти ниси српска мома,

Сав големи свет би био

Међу нама двома.

XXVII

Свет ће читат’ песме моје,

Што у овом низу стоје,

А ти, благо,

Чедо драго,

Ако имаш кад,

Ако имаш за њих воље, —

Јер за тебе имам боље,

Имам лепше и чистије,

Мирисније, руменије,

Провидније и светлије,

Имам слађе и нежније,

Што им не знам име дати,

Нит их могу песмом звати,

Што ће ноћи,

У самоћи

Да их душа души прати, —

Те с’ не даду испевати.

XXVIII

Ој, љубави, видовита вило,

Ил’ ме вараш, ил’ је тако било!..

— Чуј ме лане, моје мило цвеће,

Јер ми други веровати неће.

У даљини, магловитој тмини,

Старих доба у мутном облаку,

Давних лета пепељастом зраку —

У давнини, тако ми се чини,

Живели смо и нас двоје,

Срце моје, срце твоје

Једно друго волело је.

Да ли се и теби исто тако сећа,

Како ј’ наша љубав расла све то већа,

А са њоме туга, сећаш ли се, је ли? —

Јер се никад нисмо загрлити смели,

Већ смо чежњу ту, љубав нашу сву

И у гроб понели.

А гробове наше раставила ј’ злоба,

Ох, та ја се сећам и мог црног гроба,

Где сам дуге ноћи, кроз векове дуге,

У пепелу чувô жеравицу туге,

Жеравицу бола, ово срце мало,

Док се није самом Богу додијало,

Па нас двоје диже, састави нас ближе,

Да огрије хладни свет

Пламом нашег жара,

Да покаже каква је

Љубав била стара.

XXIX

Дај ми руку, да је видим...

Ова рука, ова мила,

Кол'ко је већ красна цвећа

У мој живот посадила.

Дај ми руку, да ј' осетим...

Јер кад умор чело смути,

Под овом је руком души

Најмилије одахнути.

Дај ми руку, да је стиснем...

Јер кад стегне смртна мука,

Кад затишти љута рана,

Мелем биће ова рука.

XXX

Да је мени шевче и голупче,

Да се дики у санак увуче, —

Да ми пева, кад о мени снева,

Да ми гукне, кад за мном јаукне.

XXXI

Ала су нам срца близу! —

Слушај, драга, тишина је,

По куцању рекао бих,

Заклео б’ се једно да је.

Ох, како би била празна,

Једно друго да не чује!

Двоје груди, два су срца, —

Једно друго допуњује.

XXXII

Снивô сам те, а ти пуна цвећа,

Међу цвећем лековита биља, —

Било ститка, љубице и крина,

Одољена, чубра, девесиља.

На глави ти венац од поменка

Миле груди бела ружа чува,

Око паса плавичаста саса,

Поврх срца стручак милодува.

Зачудих се, откуд тол'ко цвећа,

Цео врт се преселио амо!

Ал' ми цвеће тијо проговара:

„Не чуди се, то је у сну само!

Зора ће нас брзо са ње стрести,

Ал' ће остат' испод цвећа, биља,

Лепше цвеће, душа твоје душе,

Чисто миље око твога миља.“

XXXIII

Тијо, ноћи,

Моје сунце спава;

За главом јој

Од бисера грана,

а А на грани

Кâ да нешто брује,

То су пали

Сићани славуји:

Жице преду

Од свилена гласа,

Откали јој

Дувак до појаса,

Покрили јој

И лице и груди,

Да се моје

Сунце не пробуди.

XXXIV

Имам песме, ако немам злага,

Песме-бисер драгој око врага,

Ситне, мале, нек јој боље личе,

Нек их више, нек се више диче.

Савиће се бисер око злага,

Савиће се трипут око врата,

Што претече, нек у недра тече

Што остане, нек у недра пане...

Мој је бисер, а на мом је цвећу, —

Завидећу, — ал' замерит' нећу.

XXXV

„Мој драгане, где си синоћ био,

Ил’ си пио ил’ си дангубио?“

Ја сам пио, нисам дангубио;

Попио сам токе са прсију,

Све у здравље тих црних очију...

Црне очи, а и вино црно, —

Није чудо ако сам посрнô.

XXXVI

Тамо, тамо у даљини,

У даљини, у дубљини,

Видиш оне тамне слике,

Дивље створе и облике?

Ено, ено, већ се губе,

Па се опет врате,

Пружајући оштре зубе

На мене и на те.

Витлају се гори, доли,

Од муке и жара,

То су моји стари боли,

Јадовања стара.

Побегли су од твог ока,

Па с’ обзиру на те...

Један часак... једна речца...

Па да с’ опет врате,

Да опколе, да јурише,

Да кидишу на ме,

Да разбију моје груди

Из пакости саме;

Где се пламен распламтео,

— Искра твоје душе —

Да нагрну, да навале,

Па да га угуше, —

Ту да крену тркалиште

Беси и авети,

А јакрепи да пропиште

По мојој памети.

XXXVII

Празан је листак овај,

Не пише ништ’ на нему, —

Ал’ сад ће песма бити,

Осећам то по свему.

Ах, преварио сам се,

Сагрешио сам Богу;

Хтео сам све из’касти, —

Па ево ништ’ не могу.

Излити цело срце

Није у нашој власти; —

Нагађај, љубо моја,

То што сам хтео касти!

XXXVIII

Нагиздаћу те душо,

Руменим песмама,

А опасаћу тврдо

Најслађим жељама;

И сву ћу своју наду

За груд ти задести,

А вилу ћу замолит',

Да ти је намести;

Па ако вила не зна

Да лепо постави,

Допусти мојој руци

Да она поправи.

XXXIX

Накићени твоји свати,

Тебе кити твоја мати, —

А шта ће ти војно дати?

Просуо бих песме своје,

Што ми срце сада поје,

У недарце твоје.

Ал’ су песме слаби гласи,

Тебе нешто лепше краси,

Што те краси: Српкиња си.

XL

Хоће да се и насмеју,

Што на теби нема злата;

Нико не зна тајни бисер,

Што га носиш око врата.

Кад си рекла, бисер да је...

Ова речца, ова мила,

Она ме је у највеће

Сиње море претворила.

Па те море грли, љуби,

Па се море плимом диже,

Око тога бела враталь

Сав ће бисер да наниже.

XLI

Ашто моје песме,

Зар оне требају,

Кад око мене сами

Пољупци певају!

Кад тако мало створче.

Пољубац, певаť зна,

А како ћу да ћутим,

Зар моту да ћутим ја?

XLII

Ала је леп

Овај свет, —

Онде поток,

Овде цвет;

Тамо њива,

Овде сад;

Ено сунца,

Ево хлад;

Тамо Дунав

Злата пун,

Онде трава,

Овде жбун.

Славуј пева,

Не знам гди, —

Овде срце,

Овде ти!

XLIII

Душо моја, шта сам снио,

Чудновати сан;

На Косову ја сам био

Баш на Видов-дан.

Поред мене многи јунак,

Многи српски тић, —

Ја сам био „издајица“,

Милош Обилић.

Да с’ видела како ли сам

У бој скорио,

Да с’ видела како сам се

Љуто борио.

Да с’ видела кад ми стрела

Срце пробила,

Од крви се, управ овде

Ружа створила.

Ружа ми је мирисала

Као слобода,

Ил’ кâ суза, кâ молитва

Тужног народа.

А крај мене из облака

Виле падоше,

Беле виле говориле:

Спавај, Милоше!

Кад с’ пробудиш, Видов-дан ће

У велике проћ’,

Ведриће се она дуга,

Она српска ноћ.

Од ране ће на срцу ти с’

Драга створити,

С њоме можеш о том санку

Мило зборити.

XLIV

Кад прво сунце
Кроз гору сине,
На роси видиш
Где дршће свет;
Цветак се прене,
А по мирису
Познаш да дршће
У души цвет.

Устани, рано,
Љубице моја,
Да видиш дивот,
Да видиш рај,
Скрштених руку
Да чујеш миран
Божији свети
Уздисај.

Зора је осмеј

Божје доброте,

А сунце пева

Највишу моћ...

Богу је мило

Што ј' тако тајно

Дивну и бајну

Створио ноћ.

XLV

Црна ноћи, ласно ти је проћи,

Бела зоро, ласно ти је доћи,

Ласно ј’ сунцу просијати грање,

Кад не знају шта је миловање.

XLVI

Срца стрепе кашто

У највећој срећи,

Не питај их зашто,

Не умеју рећи,

Кад би тога часа

Говорити знала,

Од тога би гласа

Неба задрхтала.

Анђели би хтели

Срећу смртних људи,

Они би отели

Љубав нам из груди.

Овако нам лепе

Среће и не слуте. —

Нека срца стрепе!

Нека срца ћуте! —

XLVII

Песмо моја, закити се цветом,

Песмо моја замириши светом;

Још сва срца охладнила нису, —

Познаће те, песмо, по мирису!

Познаће те, да си чедо миља,

Да ти љубав мајка и дадиља.

Да си рада певати о сласти,

Разумеће, што не умеш касти.

Песмо моја, већ си на полету,

Поздрави ми све на овом свету,

Поздрави ми славље и голубе,

И сва срца, што се силно љубе.

XLVIII

Ноћ је тија, — месечина сија,

Хајде, луче, да бројимо звезде.

Звезда много, да не забројимо,

Пољупцима да их бележимо.

XLIX

Славуј пева, прижељкује,

Чисто дршће цео луг;

А тој песми поиздаље

Одзива се цео луг.

„Чуј их, чуј их, злато моје!“ —

„Чуј их, чуј их, драги мој!“ —

Слушамо их, заноси нас

Тај небеско-земски пој.

Опојени, раздрагани

Питамо се шапћућ’ ми:

„Мили Боже, ко их боље

Сад разуме, ја ил’ ти?“

L

А молиш ли се, свете?

Ти с’ Богу не молиш!

И како ћеш се молит’

Кад неба не видиш!

А зар се неба двери

За једног отворе, —

Тек онда широм стоје,

Кад двоје говоре.

Две душе загрле. се,

А срце бију два,

У Тој се срећи рађа

Тек права молитва.

У сузама се купа

Па све јој трепти сјај, —

И повије се у меки,

У топли уздисај.

А ко ће је попети?

А ко би, него ти,

Ти божја прва ћери,

Ти света љубави!

Па ид'те, молитве нам,

Куд сте се спремиле,

Бог ће вас радо примит'

Од ћери премиле!

LI

Oj, ви дани, нисте дани,

Већ анђели бели, —

Не би друкче с неба дошли

И неба донели!

Aj, ви ноћи, нисте ноћи,

Већ анђелска крила,

Где би ноћца тако дивна,

Тако брза била.

LII

Путујемо. Воз нам лети.

Беже поља, беже њиве,

Беже липе и јаблани,

Па и врбе жалостиве.

Ено видим раздрагану

Једну милу птицу малу, —

Све то видим у твом оку,

Кâ у неком огледалу.

Ту је сунце, села, цркве,

Ту су врти пуни цвета, —

Ту ја гледам, ту ја гледам,

Не треба ми друга света.

LIII

Ђулићи, Ђулићи,

Слабији и јачи, —

Пољупци, пољупци,

Сад Дужи, сад краћи!

Пољупци се боје,

Да их ко не чује, —

Ја својима не дам,

Да брзо прохује.

Драго моје, драго,

Нема смрти лека, —

Пољупци су врели, —

Ал’ смрт ладна чека;

Кад нас једном зграби,

Па у ништа маши,

Пољупци ће живеť

У Ђулићи наши.

LIV

„Знаш ли, драги, онај санак,

Што се зими расцветао?

Знаш ли, драги, онај данак,

Што је дивно мирисао?“

Не знам, драга, онај санак,

Сећати се немам кад,

Не знам, јане, онај данак,

Само љубит’ знам ја сад.

LV

Село је сунце јарко,

А ноћ се спушта тијо,

Ох, благо оном, ко се

Уз драго своје свио.

Гаси се жагор, тишма,

Ни птица не полета; —

Још мало пак ће за нас

Нестати цела света.

Ни речи наше неће

Светињу рушит' тију;

Чујемо само једно, —

Како нам срца бију.

LVI

Небо гори, звезде горе,

Све на земљи спи,

Само љубав нема сана,

А с ном ја и ти.

Па гледамо месец, звезде,

Васељене лет, —

Хајде, лане, да правимо

И ми себи свет.

Дађу своје старе јаде,

То нек буде ноћ;

Ја ћу моје, а ти твоје

Додај у помоћ.

Уздисаји нек узнесу

Вере наше зрак,

То нек буде плаво небо,

Нек покрије мрак.

Мрачне јаде, ноћцу нашу,

Моја душице,

Расветлиће с нашег неба

Наше звездице.

Пољупци ће звезде палит', —

Па шта велиш, је л'?

Сме л' на нашем небу бити

Много звезда, сме л'?

Мора бити много звезда,

Црн је онај мрак,

Моји стари црни јади

Ишту светô зрак.

А за песму не брини се,

Та не умире;

Та ја умем још'те певат',

Боље него пре.

Ето нама мала света,

Ето нама стан,

Све милина, месечина, —

Не треба нам дан.

LVII

Јесен била жалостива, —

Сачувај те Бог!

— Седи ближе, љубо моја,

Близу срца мог!

Мала соба, кâ сред гроба,

Ја у соби сам,

А како је самовати

То још добро знам.

Самовати, боловати,

Јадовати... ој!

Ал' си страшан, ал' си добар,

Чудни Боже мој!

Мала свећа горила

Тужно, жалосно,

Црна ме је слутња стисла

Кад сам погледô.

Уздисаји стишају се,

Док се понове,

Никог нема, да се моме

Јаду одзове.

А ја седох, да у песми

Створим лепши дан, —

Младу жену уз колевку,

Заварљиви сан.

Дај да читам ону песму

Што је писах тад,

Па да с’ слатко насмејемо

На тадањи јад.

Кад ти нећеш да се смејеш,

Ево с’ смеши крин,

Смеши ти се из колевке

Наш првенац син.

Има л’ слађе што на свету

Од осмеха тог!

Примакни се, љубо моја,

Баш до срца мог!

LVIII

Кад заруди зора,

Она зора мила,

И позлати вршак

Анђелова крила,

Од веље милине

Анђô крилма мане,

Из његова крила

Једно перце пане.

Ово перце анђô

И не тражи више,

Он га је и послô

Да Ћулиће пише.

LIX

Ти ме питаш, што те гледам,

У душу ти поглед журим;

Ти ме питаш, што те гледам, —

Гледам, гледам — па зажмурим.

Ти си онда дете била,

Ја те нисам ни познавô,

Кад сам снио цветак неки,

Цветак кој' сам обожавô.

Онај цветак — твоја слика,

Онај мирис — душа ј' чиста, —

Не срди се, јање моје,

Кад ти кажем: ти си иста.

ато жмурим, зато гледам,

Да ми каже ноћ ил' дан,

Ил' је био санак јава,

Ил’ је ова јава сан.

LX

Чујеш, лане, чујеш ли га,

Где прижељкује, —

Мисли да га нико не зна,

Нико не чује.

Макар да га боли љубав,

Он је негује;

Ох, како је љубав дивна

И кад тугује.

LXI

Заспала си. А ја будан, —

У мисли се неке губим;

Чини ми се, грехота би

Била да те сад пољубим.

Чисто видим снове твоје,

Из раја су, са висина, —

То се не сме порушити

Са земаљским пољупцима.

LXII

Кад се молиш вишњем Богу,

Не моли се дуго, много;

Бог је добар, многима је

И без молбе он помогô.

Ако желиш праве среће

Себи, мени, чеду своме,

Из дна душе кратко реци:

Помоз', Боже, роду моме!

LXIII

МАТИ СИНУ КОД КОЛЕВКЕ.

Склопи очи, невинашце младо,

Буји, паји, материна надо,

Безазлено моје гонце мало,

С неба си ми у колевку пало, —

Замириса миром милодува, —

Спавај, чедо, мајка тебе чува.

Буји, паји, моја мила снаго,

Чува мајка своје чедо драго,

Чисто срце кâ зеницу гледи,

Душу пази да се не повреди,

Да остане као роса чиста,

Као капља сред зелена листа.

Буји, паји, моје Српче мало,

Не би л’ скоро санком ојачало,

Да искочиш из колевке, сине,

Да покупиш по свету врлине,

Да се пустиш сам на своја крила, —

Јер те мајка роду наменила.

Буји, паји, мој соколе лепи,

Нека ти се мишица окрепи,

Твој бабајко другог чеда нема,

Па јединца већ на бој отпрема,

Да с’ вратите, -— ил’ да погинете, —

За слободу да соколујете.

LXIV

Божић, Божић, мио данак,

Ко га не би милим звао,

Ко ли не би весô био,

Ко се не би радовао!

„Ево колач,“ старешина рече,

„Колач треба сећи, ко ће с ким да сече?“

А весело друштво не мисли се дуго:

„Нек њих двоје секу, нико неће друго!“

Кад полише колач вином,

Па сркнуше, кâ шта треба,

Застадоше, збунише се,

Душа им се усколеба.

Јер откако је срећа њима зацветала,

Никад нису уста још на уста пала,

А пољубац први рад се увек скрити,

Је ли, моје лане, па знадеш га и ти!

Знаш га и ти, лане моје,

Знаш, — јер ко га не би знао,

Ко се не би њега сећô,

Ко га не би спомињао!

А ја ову песму измислио нисам,

Ту си била и ти, а био сам и сам, —

Па ако ми речеш: је л’ њој било мило,

Живо ћу ти казат’ како ј’ њему било.

LXV

Не види ме, ја је сматрам,

Богу с’ моли, —

Не моли се кâ што учи

Ђак у школи.

Не моли се кâ побожник

Посред храма, —

Нестало је, нема тела,

Даша сама.

Не чују се гласи, речи,

Струји мисô,

Кроз коју је рајски тамјан

Замирисô.

Пришô би јој, али не смем

И не могу, —

Та и ја се поиздаље

Молим Богу.

LXVI

Са истока поче плавит’,

А нас двоје на прозору,

Прохтело се нама тако

Дочекати рујну зору.

Ћутала су наша уста,

Само ј’ мисô к мисли текла, —

Тек у неке она шапну:

„Ја би теби нешто рекла.“

И тада ми исповеди,

Што јој стидак досад скривô,

Исповеди: „Ја осећам

Испод срца нешто живо.“

Тек то рече, а исток се

Зарумени, — дивна слика —

Да л’ од жара моје среће,

Ил’ од стида с вена лика?

LXVII

Овај лептир златокрили,

Што с’ на пехар крина наже,

Он је срећан и пресрећан, —

Ал’ не уме да искаже.

Видиш, драга, а славујак,

Њему пева срце, душа;

Ох да дивне мелодије, —

А лептир га слуша, слуша.

Занела га дивна песма,

Занеле га сласти њене,

И он мисли: „Певај, птицо,

Певај, певај и за мене!“

Тако и ја своје песме,

Осећаје срца свога,

Певам за те, певам за се, —

А можда и за другога.

LXVIII

Та желела си сина,

Ето га имаш сада.

Ево нам сна на јави,

Ево нам жива нада.

Ево нам јарка сунца, —

Сад нигде нема таме;

Ево се смеши на те,

Ево се смеши на ме.

LXIX

Шалај, луче,

Не од јуче,

Већ луче од лане,

Бог и вера

— Срце ј’ мера —

Ја ти не знам мане!

Нит’ се срдиш

Кад те карам,

Нити кад те љубим;

Ћеф ми дође —

Напијем се,

Па пред тобом дубим.

Добра воља,

Добра браћа

— Ти донесеш вина;

Само, само, неправо ти

Кад пробудим сина.

Бре муку му,
Нек устане
Моје чедо јарко,
Сад му бабо
Мисли да је
Краљевићу Марко,
Па би сину
Да улије
Све своје јунаштво;
А пресуда биће брза:
На њему је царство.
Какво царство!?
Јок! — на боље
Чувам ја свог сина:
Нека буде
'Ваке воље
Увек, и без вина.
Нека и он,
Кô бабо му,
Само Српство љуби,
А кад види
Душманина
Нека шкрипне зуби.
Нек погине

За слободу —

Лепше смрти нема!

— Видиш само

Како слуша,

Сад неће да дрема.

LXX

Ходʼте, браћо, певидрузи

Нашег старог сплета,

Добио сам мила госта,

С непозната света.

Да нас видʼте, каконо се

Српски радујемо,

Од радости ни ја, ни он

Зборитʼ не умемо.

Да га видʼте како сʼ љуби

С новим светом белим;

Да видите моју радост,

Да је с вама делим.

Да видите како шири

Оне руке мале,

У очима поздрав носи:

Радуј ми се, ћале!

Радује се твој бабајко,

Моје Српче мало,

Кâ да му је од Косова

Сунце засијало.

Ако није засијало,

Оно синут’ мора,

Пре слободе мора бити

Крвавих покора.

Добро дошло, чедо моје,

Ако ти се пише,

Да ти живот своме роду

За слободу дише.

А зло дошô, ако мислиш

Животарит’ гњило; —

Кукавица има доста, —

Нигде их не било!

LXXI

Питаћеш ме, моје чедô,

Кад сам ове песме писô, —

Просуо их један часак,

Један тренут, једна мисô.

Срце ми је лисно дрво,

А песме га цветом ресе;

Један поглед, један осмеј

Увек који цветак стресе.

Ја и не знам шта је било

У тренутку том —

Тек осетим да је нешто

Лакше срцу мом.

LXXII

Тија је поноћ света,

Чује се звезда пој, —

А мене драга пита:

„Шта радиш, брате мој!“

Љубим ти, душо, недра; —

Ал’ ја сам увек Србˆ,

И сад сам ту нашарô

Пољупци српски грб.

Па чуј шта звезде поје,

Ту радост велику:

Србˆ љубећ’ љубу љуби

По крсту челику.

LXXIII

У одаји свећа гори

Што најбоље зна,

Дркће, пламти, нешто гледи —

Ко би знао шта?

Уздисај се један диже

Дубок, хитар, смео,

Па угаси ону свећу —

— Је л’ баш тако хтео?

Радује л’ се она свећа,

Или јој је жао

Лете л’ и сад уздисаји —

Ко би каз’ти знао.

ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

I

Све што даље време хити,

Све се већма прошлост грли,

Све се већма моји мртви

Мени чине неумрли.

Све их већа светлост хвата,

И рајске их зраке љубе;

Нестаје им сенке с лица

С облика се црте губе.

Све што дубље у њих гледим,

Примајућ' им светлост у се,

Све то већма, све то јаче,

Душе њине сливају се.

Махом дође мом погледу,

Па не могу разазнати

Које ли је моја љуба,

Које ли је моја мати!

Тражим слику оца свога, —

Јест, она је, — ал’ је нова —

Проплетена ј’ сликом мојих

Пријатеља и другова.

Тражим лица своје деце,

Што су рано у гроб пала, —

Спојила се, —- а кроза њих

Смеши с’ сестра моја мала.

Кликнем: Оче, мајко, љубо,

Друзи, децо, сејо моја!

И сузе се моје суше

На светлости тога споја.

Кроз смрт само ваља проћи,

Па ћу с’ и ја с њима слити,

Ако л’ тамо нема ништа?!

— И тад ћемо једно бити.

Ево венца тужна цвећа,

Кој’ сам теби почô вити,

А венац се шире сплео

Све вас може загрлити!

Не могу га у вис бацит' —

Па нек стоји иза свега

Међ Србима као спомен

Мог живота и вашега.

II

Болна лежи, а нас вара нада:

Оздравиће, оздравиће млада!

Наша нада, — сен празнога сена —

Поседасмо поред одра њена.

Ми и сену верујемо слепо.

— Она моли:

„Причај ми што лепо!“

Гладећ’ косу са чела јој врела,

Смишљам шта би радо чути хтела.

Што ј’ најлепше радо бих јој низô:

Видиш, душо, пролеће је близо. —

А њој свану:

„Пролеће је близо.“

Небо ће се заблистати блистом,

Гора ће се заоденут’ листом,

Сунце синут’ како није давно, —

Одазва се:

„Ох, сунашце славно!“

Оживиће у лугу славујии,

Сва ће гора песмом да забрујии.

Она шапну:

„Ох, мили славујии!“

Дић’ ћемо се фрушкогорском рају,

Ићићемо све у загрљају,

Пландовати по оном буквику.

Она рече:

„Ти ћеш носит’ Смиљку!“

Гледаћемо лишће и дрвеће,

Братићемо јагоде и цвеће,

Дивећи се планинскоме миру,

Стићићемо белом манастиру;

Па у храму, где су рајски зраци,

Молићемо с’ Богу —

„И Божијој мајци.“

Знаш у хладу, испод оне гране,

Бистри извор, где смо били лане,

Кажу да је из велиних двора,

Од њег' болник оздравити мора.

„Оздравити мора...“

Откуд видиш на све четир' стране

Даљна места, њиве и пољане;

Лево Дунав, Банат, Бачка мила,

Авала се десно заплавила,

А подаље ти брежуљци сиви,

То је Босна — и ту Србин живи.

„Је ли, — Србин живи...“

То је рекла, па је задрхтала;

Очи свела, па мирно заспала.

— Гледамо је, шта ли, Боже, сања,

Уморена од ТОГ путовања.

Ми стојимо, — мира јој чувари —

Гледећ' лице како јој се жари, —

А том жару допирују хлада

Уздисаји нашег празног нада.

III

Јуче чарах пролеће и цвеће,

Да се по њем' шеће;

Будих горе, да зелен прихвате,

И славује да се песме лате;

Причах извор из вилиних двора,

Од ког болник оздравити мора;

Надолевах црних мисли таму;

Клечах надом у божијем храму;

Звах природу, која још'те дрема,

А данаске, — свега тога нема.

Гледам тамо, — па опет овамо,

Нигде ништа, — једно сунце само,

Једно сунце, и то ће да зађе,

— Да ми никад више не изађе...

IV

Пођем, клецнем, идем, застајавам,

Шеталицу сату задржавам;

Јурим, бежим, кâ очајник клети:

Зборим речи, речи без памети:

„Не сме нам умрети!“

Вичем Богу: Она је још млада!

Вичем правди: Она се још нада!

Анђелима: Ви јој срца знате!

Вичем земљи: Она није за те!

Ниоткуда нема ми одјека, —

Вичем себи: Зар јој немаш лека!...

Идем, станем, кâ очајник клети,

Опет зборим речи без памети:

„Не сме нам умрети!“

Идем, станем, па ми клоне глава

Над колевком, где нам чедо спава.

Чедо с’ буди, па ме гледа немо;

Гледамо се, па се заплачемо;

Па и њему, кâ очајник клети,

Зборим речи, речи без памети:

„Не сме нам умрети!“

V

Нит хоће воде, нит хоће лека.

— Ипак бих рекô, да нешто чека.

Понуде носе мајка и сеја,

— Она с’ насмеја.

Били да видиш пролетно цвеће?

— Па ни то неће.

Да шта ми хоћеш, патнице моја?

— Хоћу да буде Божија воља...“

VI

Мишљасмо да ће дуго да траје.

— Уђи-де мајко, — издахнула је!

И крај је болу, и крај је муци;

Издахнула је на левој ми руци.

Светиња грозна тог смртног часа

Паде нам на душу, паде нам на груди,

И нико нема ни речи, ни гласа,

Нико с’ не усуди

Дотакнут се крила тог сна, ил’ јаве,

Заталасат’ ваздух око мртве главе.

Стајасмо неми код мртваца близу, —

Болови наши онесвеснули су;

Обамрло срце, претрнули ваји,

Следиле се сузе, смрзли уздисаји.

Питање једно дрхта нам на усти,

А ни то не сме нико да изусти,

Ове две-три речи, пуне вечна јада:

„Шта ћемо сада?..“

VII

Сунце с’ роди, па завири

У поноре мојих груди;

Ужасне се, па ме мане,

Пође даље путем својим.

Ја останем с јадом мојим

У ужасно вел’ком свету

Сам;

Сунце с’ диже, спушта, зађе, —

То се зове *дан*.

Све се тиша, све се мири,

— Свет је канда сад још шири —

А бескрајност у црнини

Жели негде да одане,

Па на моју душу пане,

Ту пребледе, као да је

Црна рани моћ, —

Гледи на ме, оставља ме, —

То се зове *ноћ*.

VIII

Мртво небо, мртва земља,

Не мичу се магле сиве;

Мртви дани, мртве ноћи,

— Само боли још живе.

Тоне, пада мртва нада

У наруче мртвом Богу,

Изумрло што је могло,

Само боли још не могу.

Навикла се суза оку,

Издахнути ту је рада;

Ал’ се с мртва ока враћа,

Па на мртво срце пада.

Мртво срце суза буди,

Падајући на њ са виса,

Из њег’ ничу ове песме,

Мртво цвеће без мириса.

IX

Кад сам био на твом гробу

Замириса мир босиљка,

А мени се причу гласак:

„Шта ми ради моја Смиљка?“

Твоја Смиљка, сиротанка,

Још не може ногом стати,

А отац је зборит’ учи —

Прва реч јој биће: Мати!

Кад узмогне ногом стати,

Кад научи матер звати,

Довешћу је гробу твоме,

Ту нек каже: Мати, мати!

Ох, како ће на те гласе

Црна гуја јада мога

Упити се, стегнути се

Око срца рањенога!

Па ће можда смртним стегом

Раздробити сву теготу, —

Ви’ш, како су лепи нади,

Што ме држе у животу!

X

Зар ја љубит’ више не смем?

Зар се мени само крати
Своју драгу драгом звати,
Уздахнути, осећати!?
Ко ми може љубав убит’,
Ма да ј’ срце раскидано!
— Ја те љубим, чедо моје,
Чедо моје, закопано!

Ја не умем жеље крити,
Та жеље нам живот чине;
Ја још живим, а ко живи,
Тај за рајем својим гине.
И ја гинем срцем живим,
И ја гинем непрестано —
Ја за тобом гинем злато,
Злато моје — закопано!

Сваком сјаје једна звезда

Кроз тамнину горких јада,
Сваког теши ова звезда —
А зар за ме нема нада!?
Зар ти ниси увек била
Мелем цвеће мојих рана,
Зар ми ниси и сад нада,
Надо моја — закопана!

Кад су били часи златни,
Кад времена беху срећна,
Ја сам имô много вере,
— Ал' зар вера није вечна
Зар је вера што у јаду
Изневери сиротана!?
— Зар те не смем својом звати,
Веро моја — закопана?

Ти си мртва, мој животе,
Отишла си с овог света,
Тој даљини нема мере —
Па зар и то да нам смета!
Нека пада над и вера,
То ми љубав, не савлада —
Ја те љубим, празна сенко,

И без вере и без нада!

XI

Бежећ’ некуд — дођох, стигох

У тишину горе свете,

Па дозивах беле виле,

Што их снивах као дете.

Заћуташе горске птице,

Само дрва лишћем тресу,

А тај шапат кâ да вели:

„Не тражи их, — умрле су!“

XII

Времену је, тако с’ чини,

Вековечно вечит трај,

Овом свету, тој празнини,

Нигде почет, нигде крај.

Вечност само?! — Е, па шта је!

Е, па шта је простор тај!?

Испунити кадар га је

Један цигли уздисај.

XIII

Као свећа воштаница,

Коју је држала

Рука малаксала,

И гледале очи,

Заносном немоћи,

На самртном часу,

На своме угасу —

Очи магла прели,

Борба груди смори,

Патник се исцели

— А свећа још гори...

Гори у тишини,

У пустоши тој, —

Такав ми се чини

Сада живот мој.

XIV

Ти си већем бледа била,

Ал’ весело са мном шета;

Ти си већем била болна —

...Ја се сећам једног цвета.

Ја се сећам једног цвета,

Који сам ти онда дао,

— Баш бејасмо код Дунава —

Ти задрхта, — цветак пао.

Наводи се још окренô,

Кô да вели: С богом, роде!

П’онда оде, п’онда оде

Путем вала, струјом воде,

Изгуби се тако брзо,

Однесе га вода мутна;

Из твог ока суза кану,

Као нека тужна слутња.

Брзо оде цвет за цветом,

— Она прва суза твоја

Створила је море суза,

У ком тоне душа моја.

XV

У гроб, у гроб спуштају је.

Живот мој, и моје све.

Страшан је тај црни амбиз, —

Само у гроб у гроб не!

Па зар ја да први бацим

Шаку земље на њен лес!

Рука ми се натраг трза, —

Тај обичај кује бес.

Ох, што нисмо сада онде,

Где је „дивљи“ обичај;

Место гроба кроз ломачу

Јурне пламен, сине сјај,

Ја бих смело потпалио

Тај жртвеник, одар њен,

Да трулежу, да гњилежу

Отмен плен.

XVI

Листај, горо, листала

Тужнима рад лека!

Блистај, зоро, блистала

Овако довека!

Шапћи, луже тихани,

Мири, липо, мири,

А лахоре лагани,

Ти јој мирис шири!

Прижељкујте у гори

Славујићи нујни,

Жубори-де, жубори

Поточићу бујни!

Остај тако марљива

И за дочек спремна,

Остај тако дарљива,

Самоћо мелемна.

Лечи, теши довека

Све болане груди,

Које беже од света,

Од веселих људи..

XVII

Што ме људи гледе тако

Што ме тако прате свуде?

Та пред њима нисам плакô, —

Па што ми се тако чуде?

Ја им нисам приповедô,

Моје боле, моје јаде, —

А лице је моје бледо,

Бледо било од вајкаде.

Ја пред њима нисам клекô,

Нисам прса своја био;

Ја им нисам ништа рекô,

Ја сам хладна стена био.

Ха — осмејак тај ме сећа,

Шта је чудно овим људма —

То је ова кита цвећа,

Што ј’ на мојим виде грудма.

Ох, опрос’те страни људи,

Опрости ми, ледно доба,

Ево скидам с мојих груди

Росно цвеће с — њена гроба.

Ја се нећу китит’ цвећем,

Већ га кидам на оделке,

У књигу га, ево, мећем,

Те ђулиће — те увелке.

XVIII

Преврћући прашне књиге,

Прашне књиге и хартије,

Нађох песму забачену,

Што је нико читô није.

Та је песма излив срца,

Излив душе срећних дана,

У њојзи је моја срећа,

Љубав моја опевана.

У њојзи је одзив раја

На усклике жића млада,

Са највишег негда виса,

Са врхунца мојих нада.

Али ко би данас смео

Сећати ме срећних дана

— Не смем ни ја да те читам,

Песмо моја нечитана.

Поред мене свећа дршће,

Кâ да б’ песму читат’ хтела,

Ја је дадох њеном пламу —

Хартија је изгорела.

Хартија је изгорела,

Ал’ осташе слова бела,

Песма моја нечитана

Још се види са пепела.

И ја читам своју песму,

Одисаје срца врела,

Читам цветак своје среће,

Све то читам са пепела.

Ох, зар тако, љубав света

И по смрти још’те траје!

Ох, зар тако пепô чува

Моје свете осећаје!

Зар је пепô тако веран,

Па не пушта миље своје!

— Аој песмо, туго моја!

Ој, пепеле, добро моје!

XIX

Ево њена марамица,

Ево књига драга,

Ево њена подножница,

Гле ноге јој трага!

Све остало као нека

Увреда голема,

Пак ми виче: Ту смо, ту смо —

Ал’ ње нема, нема.

„Ви лажете, нема ни вас,

Нема света, сјаја!“

Тако виче из мог мозга

Лудило очаја.

XX

Шта је туга која дође

Наједаред махом целим!

Опије те, занесе те,

Обори те падом смелим!

Залети се, да те сломи,

Захука се, да те скрши,

Загрли те, па те стоми,

Пољуби те — па те сврши!

Тако туга срце вида,

У вечити мир га смешта,

Така туга није туга,

Није силна, није вешта.

То је туга, што те дигне,

Пак те у свом крилу њија,

Сваки дан ти срце рани,

А рану ти још превија!

Што те љуби, што те пази,

Око тебе брижно лети,

Отрује те, Боже свети,

Ал’ ти не да још умрети!

А кад заспиш, она шапће:

„Спавај, спавај, жртво моја,

Одмори се на мом крилу,

Чува тебе туга твоја!“

А кад сване зора бела,

Кликће као соко сиви,

Она ти се прва јави:

„Добро јутро, још смо живи!

Од јесени до јесени,

Од пролећа до пролећа,

Од дан’ на дан бива јача,

Од час’ до час’ бива већа.

Што те крепи, ако клонеш,

Што те дигне, ако паднеш,

Што ти не да да потонеш,

Што те чека да одахнеш.

Кад ти срце ледом следи,

Задахне те, да се згреваш,

Кад ти сузе све исцеди,

Нагони те да јој певаш.

Учини се кâ да спава,

Кô да није више туга,

Па ти кане заборава,

А после се томе руга.

Кад помислиш: сишô с ума,

Разбере те у то доба,

Па се смеши па те теши:

„’Вако ћемо све до гроба!“

XXI

Пробудио с’ оркан љути,

Ишчупао врту цвете;

Отуд даље — кô да риче:

Тешко теби, јадни свете!

Подигô се у висину,

Па облаке раздерао;

Стогодишњем храсту рече:

„Ето видиш, сад си пао!“

Тражи море, па га нађе.

Тресну, смрви беле броде;

Па уздахну урнебесно, —

Насмеја се — даље оде.

Гром га прати, а он лети!

Куда лети, куд ли бега?

Оде цркви, па ту сруши

Крст са храма божијега.

Што то чиниш? — питали ли га,

Кад је клонô, па се стишô...

„Ко би чуо моју тајну,

Тај би с места сума сишô!“

XXII

Ох, како је сиво, тамно,

Кô да није данак сванô;

А небо је тако мутно.

Као око исплакано.

А ја гледам кроз ту таму,

Гледам, гледам на високо,

Гледам у то сетно небо,

У то сузно мутно око;

Гледам у тај сумор јадни,

У празнину ту голему,

У тај уздах, грдни, хладни,

Гледам у ту сету нему.

Па то ми је сада лепо,

Па то ми је сада мило...

Као да ми никад око

Није сунца ни видило, —

Кô да никад прамалећа

Мом животу није било,

Кô да никад, није сунце

Срећу моју пољубило.

XXIII

Ноћ је пала страшно мрачна

После мутна дана;

Ја у мраку Смиљку држим,

Она расплакана.

Покушавам да је тешим,

Па јој зборим туде:

„Залуд плачеш, чедо моје

Мртви се не буде.“

XXIV

Можда није то баш тако —

— Можда бејах где на путу,

Па се жељан врнух дома,

Своме гнезду, своме куту.

А преда ме ти изиђе,

Окићена са бисери,

Са бисери наше среће,

Са три сина и две кћери.

Ја вас спазих, па задрхта', —

Хтедох питат', ал' се боја:

„Је л' то Мирко? Је л' то Сава?

Југ, Тијана, Смиљка моја?“

Сви сте здрави, сви весели,

— А ја чујем рајске трубе:

На груди ми љуба лети

А деца ми руке љубе.

Српска мати, српска деца, —

Па све чило — па све моје —

„Стан'те мало, беж'те мало,

Ово сунце велико је!“

А ви мени српском речи,

Љуба: „Друже!“ Деца: „Бабо!“

А ја руком, не знам зашто,

Морах стиснут' чело слабо.

„Немојте ме топом среће,

Ја се бојим тог куршума!“

И ја онда, — и ја онда, —

И ја онда, — сиђох с ума.

Па сад видим неке страве. —

Час бих клео, час бих плакô.

— Сиђох с ума, — смилујте се —

Реците ми да је тако!

XXV

Сунце с’ рађа, зора блиста,

Облачићи златом сјаје.

Да, — природа ј’ увек иста,

Велика је, дивотна је.

Развијају с’, преливају с’

Исте слике, исте боје;

Као кључем навијена

Сва природа чини своје.

Исто небо тамо горе, —

Истим миром цвет мирише, —

Иста земља испод мене,

— Само један гробак више.

Исте горе, исти лузи,

Које гледах тол’ко пути;

Ал’ то негда све збораше,

А сад — ћути, страшно ћути...

XXVI

Судбина се зове, — како л’?

Ова рука тако ледна,

Рука хладна као змија,

Рука злобна, — не знаш чија.

Лева страна наших груди,

То је њено игралиште;

Има нокте кâ у тигра, —

Срцима се нашим игра.

Кад полете сузе оку,

Она стисне, па им крати;

На *вечну* те муку мене, —

Да јој платиш *тренут среће*.

XXVII

Та, дабогме свака рана

Има своје биље,

— А мене је очарало

Моје — ново миље.

Хај, ала је дивна мома

Нашла верна друга!

Ох, ала се ми волимо,

Ја и моја туга.

Моја друга, моја туга,

Суза не пролива,

Моја туга, моја друга,

Тихо с’ осмехива.

Моје лане није смртно,

Да растанком прети,

Моја друга, моја туга

Не може умрети.

Моје луче не јауче,

Већ ме љуби живо,

А ја сам је вером, надом,

Животом даривô.

Пољупци су њени дуги,

Крај им се не знаде,

Само што су отровани,

Ал’ баш зато сладе.

Ми идемо загрљени

Посред бела света,

А нико нас и не види,

Нико нам не смета.

Нико не зна, што још никад

Није осећано;

Како љуби своју тугу

Срце раздерано;

Не зна њихне осећаје,

Њихне уздисаје,

И шта зборе, шта говоре,

Шта ли свету таје.

Ој, песници, стари друзи,

Што срца имате,

Насмејте се на ту љубав,

Коју не схватате!

XXVIII

Благо оном, који уме

Да без речи бол изрази,

Било складом гласовирним,

Било вруле меки гласи;

Ил’ превлаком преко струне

Уздисајне оне силе,

Ил’ трепетом харфе свете,

Ил’ јецањем китре миле.

Тај је синак вишег духа,

Коме речи дао није, —

Само звуке, само складе,

Само чисте мелодије.

Музика је чиста суза,

Коју носе крила рајска

— А речи су здраво земске,

Кад је туга надземаљска.

XXIX

Овај прамен косе плаве,

То је коса моје мајке.

Овај прамен косе црне,

То је коса мог бабајке.

Ово су ми кô два цвета

Из детинства, из давнина;

Ова роса на том цвећу,

То је суза њина сина.

XXX

Што је јава тако кивна,

Да ти веру сву потреса!

Откуд санку сила дивна,

Да отвори сва небеса?

Засијају зрачне стазе,

Кâ да с’ у дуж звезде сјате,

Видиш своје како слазе,

— Саме душе — ал’ познате.

Рај са земљом загрли се,

И хладноћа са топлотом;

Оне међе растопе се

Међу смрти и животом.

Чујеш вечност како брује,

На њеном се сунцу згреваш;

Кроз душу ти вера струји

— И ти не знаш да то сневаш.

XXXI

Од муке се песме вију;

Rad leka се сузе лију,

Ал’ ко пита за те ноћи,

За авети њене црне,

Кад под клетвом њине моћи

Очи, срце, све претрне.

Нигде звезде, свуда тама,

— Па ни суза, ни песама.

XXXII

И за горе сунце ниче,

Па на гробљу дрва злати;

Роса пала на цветиће,

Па их учи мирисати.

Више мене славуј птица

Тужне своје песме вије,

Кô да чита с мога лица,

Па ме пита како ми је?

Мени ј’, друже, нешто лако

Како ј’ данак огрануо;

Сневао сам да сам плакô,

Па ми ј’ терет одлануо.

XXXIII

И опет ме к вама води

Моја стара, верна мисô, —

— Што миришеш, песмо моја,

Још те нисам ни написô.

Мирно куца срце моје,

Кô у храму свете збиље.

— Што миришеш, песмо моја,

Као тамјан босиље?

„Не мирише твоја песма,

— То је мирис рајска цвећа,

То ј’ близина двеју душа,

Којих-но се синак сећа.

Једно душа твојег оца,

— Сушта благост и доброта,—

Друго душа мајке твоје,

Хранитељке твог живота.

Оне стоје ту па гледе,

Како вијеш сплет малени

Из дубине душе своје

Њиној светој успомени.

И ако ти с’ кашто чини

Да се сузе твоје суше,

Ти се сети откуда је —

То ј’ топлота њине душе.

Осетиш ли часак, који

Радној тежњи поља тражи,

Ти се сети ко те крепи,

Ти се сети ко те снажи.

XXXIV

Смрти, смрти, црна смрти,

Ти си дошла по њу, — је ли?

Не пресеци, Бога ради,

Везу нашу! — А смрт вели:

„Ја разумем твоју стрепњу, —

Пресекла сам везу многу;

Ваша ј’ веза тако јака,

Пресећи је ја не могу.“

„Само ћу јој — то ми с’ може —

Друго име сада дати,

Досада се љубав звала,

— Отсад ће се тугом звати.“

XXXV

Много ли је загонетно
У природи што се стиче.
Кад убију гују љуту
— Још се дуго она миче.

То трзање само трпе,
— Не разуму хладне стене.
Ал’ мени се то трзање
Чини, да су — песме њене.

XXXVI

На студени срца мога,

Кâ два зрака поврх леда,

Остала ми два соколка,

Два пупољна братучеда.

„Не вара ли све на свету —

Бранко ће ми мелем бити!

Не вара ли све на свету —

Цветом ћу се поносити!

Не вара ли све на свету —“

— Али вара кад је моје...

За недељу кратких дана

Преминуше обадвоје.

XXXVII

Месечина као негда,

Гле, још има живих птица!

Лахор ветар крили махну,

Замириса љубичица.

Спојила се душа ноћи,

Спојила се с душом дања,

Па шапнуше: Сузе точи,

Ал' се сећај радовања!

Коме зборе ови гласи?

Ја помислим сам у себи;

Душа дања, душа ноћи

Загрли ме: Теби, теби!

А ја што им рећи хтедох,

То славујак певну прије:

Од радости ништа слађе;

Од жалости ништ’ светије.

XXXVIII

Од детињства, од једва-сећања,

У времену невина голубља,

Имао сам, уз које приања', —

Тад не знадох колико их љубља'.

У младости, у прозорју снова,

У то бујно чиловања доба,

Имао сам од срца другова,

И од срца — и до њина гроба.

У зрелости на оствару жеља

Кад се стаза бољој срећи прти,

Имао сам добрих пријатеља,

— Није свако умро пре самрти.

Драги часи, — мили загрљаји —

Речи песме, — уздисаји, нади,

Љубав, вера — а вера се сјаји —

Кад'јоница младости их кади.

Сад на све то спустила се тама;

Сад на све то спустила се туга;

Моја суза или тече сама,

Или једва нађе плачидруга.

Спомену вам одужит' се хтети,

То је тлапња слепилом голема...

Ал' ми нико не може отети:

Љубити вас — и када вас нема.

XXXIX

Вратисмо се спред олтара

Са бурмама измењеним;

Рузмарин је мирисао

На грудима њеним.

Киша пљушти, небо плаче,

Па веселье мути. —

Онда нисам ни помишљô,

На што ли то слути.

XL

Свако јутро сунце суши

Бисер-росу са цветова,

Сунце зађе, ноћца дође,

А на цвећу роса нова.

Опет сунце росу брише,

А роса се нова слива;

Тако данас, тако сутра,

Тако дуго, дуго бива...

И сунце је малаксало, —

Роса с' није уморила.

Онда сунце виде шта је:

Да то није роса била.

XLI

Она мила, а он врстан; —

Ево иду, купе свате.

Дођоше ми са лимуном,

Да ме њиме старосвате.

Остав'те ме, моји драги,

Нису више за ме свати!

Они моле, тако својски,

— Ја морадох обећати.

Топчидерска црква мала,

Ал' је пуна светла нада:

Како не би била нада,

Србин војно, српска млада.

Хај, како је сунце топло!

Хај, како је цвеће славно!

Хај, како је мени драго

Миловање ваше јавно!

Како српско коло игра,

Како српске мисли буди!

А кум Јосим загрли ме:

„Стари свате, весô буди!“

Песме јече, чаше звече,

Руменији сви у лицу.

Де, старојко, реци и ти

Ма најкраћу здравичицу!

А старојко жеље ниже

(Као да небо њега слуша):

„Весела вам буди срећа,

И кô данас увек душа!“

Испи чашу, — па је хити

И песму је отпевао, —

Кô да није ноћас удиљ

С гробовима друговао...

LXII

Сваку нашу срећу

Страшна авет вија;

Испод сваког цвета

Скривена је змија.

Сваком часку миља

Нека клетва прети;

Свака радост наша

Љуто нам се свети.

Ох, блажени дани,

Кад се заносимо,

Змије, клетве и авети

Још'те не видимо!

XLIII

Срећа стоји, нешто чека;

А јад иде, Бог зна окле.

Срећа им је била кратка,

Јад ће бити Бог зна докле.

„Куме, куме, погледај га, —

Има ли му још̀те дана?“

Мила кумо, ја га видим,

Умреће ти данас Јана.

Ето вам га мога кумства!

Ето вам га мојих жеља!

Ето вам га моје песме!

Ето вам га мог весеља!

XLIV

Моје небо, јер је мутно;

Моје сунце, — јер је село;

Моје цвеће, где год које, —

Јер је тако невесело.

Моји врти, моја поља, —

Јер је тако сузна трава;

Моје звезде, — јер се крију;

Моје доба, јер свет спава.

Моје стазе, — јер су пусте, —

Кад су моје, идем њима;

Моја гора, — јер се сада

Нико о њу не отима.

Гора стрепи на све стране,

Кâ да пропаст свету слути;

Само лишће кашто шане:

Слободно је уздахнути!

XLV

Кад сам на свет овај пао,

На свет овај магловити,

Кажу да сам много плакô,

— Не сећам се, може бити.

Кад се магла ведрит’ поче,

Па ми зорин зрак засвити,

Кажу да сам много певô,

— Не сећам се, може бити.

Ал’ кад стиснем болно чело,

Кô кроз сан се сећам свега, —

Да сам увек тајно зебô

Од проклетства данашњега.

XLVI

Док имах срећу пуну,

Свету је нисам крио;

У песме сам је слио:

„Прими је, свете мио!“

Сад бих да падне на ме

Целога света туга;

У срећи сам онако,

Сад ’вако тражим друга.

XLVII

Други на гроб плоче међу
И ваљају на њих хриде,
Е да спомен дуже траје,
Да с' гробови даље виде.

Нека ради ко шта хоће,
Слободно је, свак по своме,
А ја мртве моје дижем,
Па у срцу носим своме.

Гроб је и то, ал' на њему
Душа моја цркву зида.
Гроб је и то, и на њему
Од бола је пирамида.

Кад ја умрем, бол ће пасти,
Ал' ће с' бршљан ширит' јаче,
— А остаће можда дуже

Него плоче и крстаче.

XLVIII

„Разумеш ли шта је свет?“

Питô ме негда сређе лет.

„Разумеш ли га сад?“

Пита ме горки јад.

— Тад ређи нисам хтео;

Сад ређи — не бих смео.

XLIX

Лепо ли ми описујеш

Оно дивно, силно море,

Кад маина длaном меким

Разглади му с чела боре.

Па још ноћца кад заплави,

Па затрепте звезде мило, —

А теби се тако чини,

Да се море с небом слило.

Оно море, што кад рикне,

Задршћу се дальни крајн. —

Та страхота даклем уме

Да се стиша и затаји!

Ко га гледа, не би рекô

Кол'ко с' у њем мртвих снова,

Кол'ко с' у њем изгубило

Жеља, нада и бродова.

Ох, причај ми, причај још̀те —

Груд се моја од тог шири,

Даклем море, силно море,

Тако уме да се смири!?

Аој, Боже свемогући,

Молим силу твоју јаку,

Дај и мени — мојој души,

Површину барем таку.

L

Молио сам Бога крепко,

Што га мољах Бог ми даде,

Те ми с’ чини душа моја

Да ј’ и она море саде.

Легли вали, па заспали,

Као вишим чудом неким;

Маина им богодана

Чело глади дланом меким.

Па сад плави, ноћи света!

Треперите звезде мило!

Ево море — душа моја —

Уједно се с вама слило.

На зрцалу душе моје

Огледа се месечина.

— Ко те пита, ко ли хаје,

Што је доле у дубина.

Ко те пита, ко ли хаје,

Кол'ко ј' на дну мртвих снова,

Кол'ко с' у њој утопило

Жеља, нада и бродова!

LI

Од чега си, Боже, срце знао створит’?

— Најпре куша срећа, да л’ ће га уморит’;

Плахом силом јурне, да га огњем спржи,

— Срце се одржи.

За њом дођу боли, лед и мраз га сколи,

— Срце им одоли.

Хај, читаво гробље на срце се слеже,

— Срце не подлеже;

Хај, читаво гробље у њега је стало

— И још нешто мало:

Још’те једна плоча, — још’те једна стена,

У њој урезаних некол’ко имена, —

С њима с’ певô, плакô, ништа им не скриви,

— А сад су ти мртви, — макар да су живи.

LII

Тетка Мико, уђи и ти

У мој оквир црни,

Одатле ми најдавније

Спомене разгрни!

Сећам те се као виле

Која стоји сама

На извору најбистријем

Српских нам песама.

Ти си мене запојила,

Овим светим пићем, —

Ти си тајно управљала

Мојим целим бићем.

Твој је живот притиснуло

Ратних дана крило, —

Нестало те — нико не зна

Шта је с тобом било.

Неки веле: „Изгорела

Сред оних вијора.“

— Чиј’ је живот у песмама,

Тај изгорет’ мора.

LIII

Појте, појте, весел’те се,

Та то мени ништ’ не смета!

Јер се мени тако чини,

Да вас гледам с друга света.

Појте, појте својој срећи,

Не дајте је из свог круга!

Само срећа нек је права,

Као што је моја туга.

Усклик ваша радовања

Жице срца мога њија, —

Гласи среће, — гласи бола, —

Па ипак је хармонија.

LIV

Чујем да си блед у лицу,

А с њега се туга смеши;

Зар ти немаш таку птицу,

Која уме да те теши?

Ако немаш птицу своју,

Што ти гали дане, ноћи.

А ти почуј птицу моју,

Која пева: „Све ће проћи!“

На груди ми птица слети,

Ту рашири крила мека,

Па ми вели: „Ни бриге ти,

Свакој рани има лека!“

Па још дода: „Коло среће

У брзом се хуку врти;

Боли твоји трајаћ’ неће,

Ни по часа после смрти!“

LV

Да л’ то беше санак

Као и све друго?!..

— Ја уснух себе

Више ова света;

У оном вису,

Куд не стижу живи;

Нађох се тамо

— За часак само;

И за тај часак

Прегледах тајне,

Чудеста многа,

И видех оком

Или душом само,

Вишњега Бога.

„Како дође амо?“

Запита ме Боже.

А ја му рекох:

Ти ми поможе!

Болове оне,

И јаде големе,

Које си ми дао,

За часак један

Под ноге сам мето,

На њих сам стао.

Тако се дигох

И — до тебе стигох.

А Бог ми рече:

„Сад се врати доле,

Па поштуј јаде,

Поштуј своје боле,

И носи свима

Земским патницима

С поруком божјом

Најлепшега дара:

Бол нека вас диже

Нек вас не обара!

И ја сам о том

Премишљао дуго

— Да л’ то беше санак,

Као и све друго...

LVI

Имао сам сестру једну,

Јермилом се звала,

У Иригу питомом је

Вечни сан заспала.

Сахранисмо ј', — а гробље је

Тад на брегу било,

Било брегу на обронку,

Пак се одронило.

Сестро моја, нежни цвете

Старих успомена,

Нит' је срећа, нит' несрећа

Што ти гроба нема.

Ја и тако к *небу* гледим,

Ту им тражим лика,

Кад се сетим мојих милих,

драгих покојника.

LVII

Кад нам мили на пут пођу,

Пуни смо жаљења,

Рукујућ’ се говоримо:

„Због ом, — до виђења!“

Лепе речи, топла нада

Из груди их креће;

То велимо, то желимо

А — биће, ил’ неће.

Ал’ кад мили у гроб падну! —

Ни то ништ’ не мења, —

Зар не смемо и тад рећи:

„Због ом, — до виђења!“

LVIII

Већ девет година на ранама леже,

Кô девет копрена,

Одатканих, оплетених нитом

Уздисајних трена.

Већ девет година на ранама леже,

Кô девет копрена,

Над срцем ми, над иконом, где је

Жива слика њена.

Све више копрена на ранама леже,

Ту на левој страни;

Тај живопис божји и време га чува

И време га храни.

LIX

„Видиш ону звезду горе“,

Астроном ми један рекô,

„Мозак стане, кад помислиш,

Како ј’ звезда та далеко.

„Далеко је, високо је, —

Сто година дугих прође,

Докле њена светла зрака

До нашега ока дође.“

„Ми видимо звезду ову,

Видимо је како трепти,

А ње можда давно није,

— Верујеш ли? — Верујем ти!

Јер с’ и мени кашто чини,

Усред ноћи сам стојећи,

Кô да чујем слатке гласе,

Кô да чујем миле речи.

Чини ми се кô да видим

Светло лице звезде своје;

Ја је видим, ја је видим,

— А ње давно нестало је...

LX

У сну, дабогме у сну,

И где би другде било,

Дође ми моја мајка

И поздрави ме мило.

На моје тешке јаде

Спустила своје очи,

Утишаше се јади

Небеском неком моћи.

У сну, дабогме у сну,

Дођоше друзи мили,

И стиснуше ми руку,

Сумор ми разведрили.

У сну, дабогме у сну,

Дође ми моја драга, —

У саломљеним грудма

Разви се нова снага.

И пролеће се засја

У души мојој тијој,

А заигра ми срце,

И почех певати јој.

У сну, дабогме у сну,

Деца ми стигла мила,

И одмах сам их познô,

Ма да им никла крила.

Па свако руку стави

На једну моју рану,

А то је било као

Да мелем на њу кану.

Будан сам, опет будан,

И опет... али нека,

Даклем на оном свету,

Онде те мелем чека.

LXI

Сад разумем вечност шта је,

И бескрајност колика је.

Ко је мери мером среће,

Тај је никад схватит' неће.

Ако хоће да је схвати,

Мора бола осећати.

Срећан срећом за њом гине,

— Ал' остаје још празнине.

Њена с' међа тужном крије,

— Ал' бол ипак испуни је.

LXII

Гроб је трулеж, — он не уме

Брзо пепô стварат’ —

Ту смо близу, кад ће мртве

Живи огањ згарат’.

Ако тада будем имô

Живих пријатеља,

Сетиће се мојих тијо

Прошаптаних жеља.

Ломачу ће разбуктати

Да гори поштено,

Сагореће тело моје,

Сагорет’ и њено.

Са топлотом у вис лети,

Што се не пепели,

Што остане, жара прима

Више се не дели.

Стаклен-жара радо прима

Ту спојину јаку,

Па нек стоји ма где било,

Само не у мраку.

То би била последња ми,

Верујте, не мала;

А добрима пријатељма

Напред велим: Хвала.

LXIII

Окер, кармин, ултрамарин,

То су само бледе шаре,

Да су сузе разне боје,

Ја бих от'шô у сликаре.

Моловô бих слике ведре,

Све што оку вашем прија;

Месечина како ј' мека, —

Како звезда јато сија.

Како лепо зора руди; —

Како с' дивно сунце рађа; —

А на мора мирних груди

Како сретно плови лађа.

Како у вис шева лета; —

Како неву грли срећа; —

Како красно ружа цвета;

Како ј’ живот пун пролећа.

Таке слике ја бих свету

Брже него песму дао,

Ником никад не бих рекô,

Чиме сам их моловао.

LXIV

Ко је тужан, нек не тражи

Туге нове.

Доста му је, доста му је, —

Нек не чита песме ове.

Ко је срећан, нека грли

Своје снове,

Нек не мути ведру душу, —

Нек не чита песме ове.

Ко их чита, нека прашта

Слаботану,

Кâ што прашта мутном небу,

Плачном дану.

LXV

Волео сам негда цвеће,

— И сада ми још'те прија —

Ал' сад волим нешто веће:

Деца су ми најмилија.

У деци је света клица,

Нова моћ се у њим' крије,

Бољи свет би могô нићи,

Кад би знали развити је.

Волим дечју чисту душу

Посматрати, неговати;

Ако с' после унакази, —

То бар нећу дочекати.

LXVI

Месечина кад прелије боле,

И кроз јаде дуне поноћ сива,

Замирише од горе до доле, —

И обоје у једно се слива.

Размакну се простори бескрајни

Растворе се времена таласи,

Тад задршћу васионе широм

Тихих звона надземаљски гласи.

Васиона храмом се саздава, —

Христос сиђе с иконе престолне,

Из путира, где су општи боли,

Причешћује појединце болне.

Из путира, где су општи боли,

Свих срдаца, свиколких времена,

С честицама и суза и крви,

За патнике што је проливена.

Ко окуси, миром се озрачи,

Осети се целином исцељен,

Није више самоћом пригушен,

Није више од света одељен.

Многи дођу, ал' су још неспремни,

А анђели тад запоје кругом:

Иди, иди, па се скоро врати

С пречишћеном, с узвишеном тугом.

LXVII

Пале сузе, — не из ока

Већ из срца ојађена,

На увелу ружу пале, —

То је сада роса њена.

Ноћ је била. Зором рано

Зраци сунца засинуше;

Жарко сјају и певају:

„Овако се сузе суше!“

Друге ноћи: опет сузе

На остатку мртве руже;

Опет веле топли зраци:

Овако се сузе суше!“

Тако било цела лета,

Сузне капи сунце суши;

Лето прође, јесен дође,

И зима се запенуши.

И северци на сухору

Ружиноме сузе гледе;

Камен пуца, они веле:

„Овако се сузе леде!“

Следише се росне капи

Да се с њима ружа кити.

То последње сузе беху, —

Престало је срце бити.

LXVIII

Промисли се, — нису ране
Само теби дане;
На свету је много бола,
Свуда на све стране.

Теци песмо, поточићу
Порушена нада,
Изгуби се у пучини
Општих, вечних јада!

LXIX

Нешто си рећи хтела

Кад више ниси могла;

Уста ти беху нема,

— Ал’ суза ти помогла.

Онда сам сузу збрисô,

Сад је разумем тек,

Ти с’ чеду нашем, Смиљци,

Видела кратак век.

А сјајак у тој сузи,

И тај разумем сад, —

Твојој је српској души

У деци био над.

И ти си рећи хтела:

„Кад Смиљку отме ноћ — — —“

Разумем, ох, разумем! —

Ал’, где ми је та моћ?..

И испуни се слутња

Самртног часа твог,

Мезимче моје драго,

И то ми узе Бог.

Сад често у сну чујем

Дечице моје глас:

„Где год је Србче које,

Љуби га, ради нас!“

И тог је гласа тако

Рајски утешна моћ,

Од гласа тог се ведри

Жалости моје ноћ!

И читав врт се створи,

У њему цвећа шар, —

И ја по врту ходим

И берем цвеће, стар.

Па вијући умрлим

У спомен невен сплет,

Чини ми с’ кâ да грлим

Цео будући свет.